

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 15. novembra 1856.

Malega gospodarja bogastvo.

Po velikosti kmetijskega posestva se poglavitno loči veliki kmetovavec od malega. Veliki kmetovavec mora več vediti, mali pa več delati; če veliki posestnik nima dostojne kmetijske vednosti, bo šel z veliko kmetijo vred čedalje bolj rakovo pot; takega pehari kdor ga le more; če pa mali posestnik sam pridno ne dela, bo mu šla tudi kmetija sčasoma na kant.

Mali kmetovavec je po vseh svojih okoljšinah omejen na neko ožjo pot gospodarstva, čez katero ne more, če bi tudi hotel, — ne more večjih novih naprav upeljati in jih tudi ne potrebuje; — z dobičkom že obdeluje svojo kmetijo, če le v navadnem gospodarstvu na vsako reč dobro pazi, ničesar v nemar ne puša, vse v lepem redu opravlja in povsod umno ravna. Poglavitna reč je za njega, da vé prevdariti, kako in kdaj se vsako opravilo z naj večjim pridom opravlja, — kako je treba vseh pripomočkov, ki jih pri svoji kmetii ima, se poslužiti, vse moči napeti in se v vsem tako vésti, da berž vidi, kaj bi mu utegnilo dohodke pomnožiti in stroške zmanjšati.

Iz tega pa se vidi, da mali kmetovavec, če mu tudi kmetijske učenosti ni treba, vendar brez umnega gospodarstva nič ne bo opravil; sama pridna roka malo opravi, če je ne vodi um. On mora tudi najmanji dobiček kjer koli loviti, in če vjame vsaki taki dobiček, bo iz malega počasi rastlo veliko. In res je, da si tak umen gospodar, če tudi nima velikega posestva, včasih bolje pripomore kakor veliki posestnik, ki mora skušati to in uno, da zmaga veliko posestvo. Zato vidimo v takih deželah, kjer so se mali kmetovavci z umom svojim povzdignili čez navadno hlapčonsko kmetovanje, da so male kmetije zdaj na najvišji stopnji premoženja. Živa priča tega so nam Belgijanci.

Kako pa se zamorejo mali posestniki v tak stan spraviti? Ni naš namen tukaj obširnih bukev pisati; ob kratkem jim hočemo pripomočke razodeti, katerih naj se mali kmetovavec posluži, da bo iz vsega, kar ima, največi dobiček vlek. Da pa dandanašnji potrebuje vsak kmetovavec obilniših dohodkov, to vsak vé. Z umom, pridnostjo in z pomočjo Božjo se pa dá še veliko veliko na bolje spraviti, to je gotovo. Skusili bomo to dokazati, pa tudi pot razodeti kako.

1.

Začeli bomo z živinorejo, zato ker živina je studenec, iz kterega tudi za malega kmetovavca izvira sto in sto dobičkov, ako vé ž njo prav ravnati. „Oko gospodarjevo spita vola“ je star pa resničen pregovor. Če umen gospodar in pridna gospodinja sama pokladata in strežeta živinici svoji, se bo ona bolje počutila, pa tudi več dobička jima donasala kakor tista, kjer ima veliki posestnik cele čede živinčet, ktere gleštajo le najemuiki.

Naj imenitniša in za malega kmetovavca večidel tudi naj koristniša živina je krava. Večidel bo pa on naj bolje opravil, ako si kravico poišče iz domačega rodú. Če ima kravo v dobrih letih in dobro mlekarco, bo tudi tele dobro. Če nima take dobre krave, naj si na vso moč prizadeva, da jo dobí, in če je ne more dobiti, naj skusi, da od kakega soseda saj teleta od dobre matere dobí. Gleda naj pa

pri tem še tudi na to, da je tele tudi od lepega in za domače pleme pripravnega bika. Gospodinja naj potem pridno glešta to junico in naj svojo čast v to stavi, da lepo živinico izredí, če so ji tudi njene sosedinje zato nevošljive. Tako marljivo gleštano junico naj ne žene k biku pred, dokler ni saj peldrugo leto stara. Za klajo je pa zmiraj pridno skerbeti. In ravno v tem imamo marsikaj na sercu, kar je treba, da povémo malim kmetovavcem.

Krava mora gospodarju v dobiček biti; dobiček pa mu donasa s tem, da dobro molze, močne teleta rodi in kadar ni več za pleme, da se še dobro prodá; — mleko in teleta so činž, ki ga krava vsako leto gospodarju verže, — meso in loj pa sta kapital. Če krava ne dobiva dosti klaje ali če je klaja slaba ali spridena, paša tudi malovredna, bo reva hiralá, molzla bo slabo, gnoja od nje bo malo, in še ta bo slab. Zato je treba, da tudi mali posestnik rajtati ume, da vé izrajtati in spoznati, po kateri poti mu zamore živinoreja največi dobiček donasati.

Kako pa naj rajta, mu hočemo tu prav natanko razložiti. (Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Čez zimo v zemljo zakopane čbele). Gosp. fajm. Kolči iz zgornjega Štajarskega piše v časniku štaj. km. družbe, da tudi njemu se je ta skušnja dobro sponesla. „Čbele čez zimo v zemljo zakopati — pravi — ne more nič nevarnega biti, saj se tudi mnogoteri sadeži pod zemljo dobri ohranijo, in če se panju čez zimo v čbelnjaku žrelo zamaši in panj zadela, tudi ne dobivajo čbele več zraka kakor če se panj zakoplje pod zemljo. Sicer pa bi utegnulo čbelam to še posebno dobro deti, da so pod zemljo zmiraj lepo v enaki toploti in pri miru. 7. dan listopada lanskega leta skopljem tedaj na vertu, kakih 10 stopinj od čbelnjaka v pešeno zemljo jamo, 3 čevlje globoko, 3 široko, 5 pa dolgo; na dno položim podolgoma dve dili, in na-nje postavim panjove; čez nje položim stare strešnike in na-nje nasujem zemlje; žrela pustim za pol pavca široko in četert pavca visoko odperte in naslonim dilice k njim. Zemlja je panjove zakrivala za 20 pavcov visoko in sicer tako, da je bila na verhu tako nasuta kakor je na grobih. Zmerzlina je, kakor sem se mesca prosenca (januarja) prepričal, noter do 15 pavcov pod zemljo segla, dalje pa ne. Tisti teden po Veliki noči sem namenil tudi čbelicam za gorivstajenje; ker pa je že perve dni sušca lepo vreme nastopilo in je ves sneg skopnil, se nisem mogel več zderžati, da bi ne bil panjev izkopal in svojim sosedom čbelarjem, ki so mi le mertvince prerokovali, pokazal, da se motijo. Izkopljem jih tedaj in lejte! bile so čbele žive, zdrave in vesele in so že tudi zalego naredile; mertvih v vseh panjovih skupaj jih ni bilo čez dve periši; kandiran sladkor (kandelcuker), ki sem ga dal vsem panjovom, se je bil večidel raztopil. — Po veliki noči sem se po nekem opravilu od doma podal in izročiti sem mogel čbelice svojim poslom. Da bi nevedni posli ne imeli dosti ž njimi opraviti in mi kaj ne pokazili, jim velevalam, naj vsaki dan, kadar bo lepo vreme, kakih 8 stopinj od čbelnjaka na okrožniku (talarji) postavijo čbelam hrane iz ovčjega mleka, vode in cukra. Pridši domú, kjer ni bilo

več ovčjega mleka dobiti, dam turšiče kuhati in turšično vodo z medom vred, potem postavljam podnevi čbelam za živež, vsaki drugi dan pa bolj slabim panjovem tudi ponoči postavljam ravno te, pa nekoliko bolj medene hrane. Kaj dobro jim je teknila. Opravil sem jo s svojo čbelorejo tako dobro, da so mi za en panj 20 gold. ponujali.

Namenil sem se to zimo vse svoje panjove materi zemlji izročiti; le to bom drugač naredil, da bom dal podolgasto in dosti prostorno jamo skopati in jo z lesom po vseh straneh zadelati; panjove bom potem od vseh strani proste postavil v jamo, odzgor bom tudi pustil prostora za kake 3 pavce; vse skupaj pa bom pokrival z dilami in zemlje nasul za 2 čevlja, in čez vse to še pošev napravil iz starih strešnikov streho, da mokrota ne bo mogla do jame. Žrel ne bom zamašil. Da bi miši ne nadlegovale zakopan panjem, bi bilo pač treba kaj napraviti, pa ker je jama blizo hiše, mislim, da se bo ta žival raji hiše držala kot živeža iskala pri čbelah.

Po mojih mislih bi se utegnili panjovi tudi v vsakem temnem, suhem in tihem hramu dobri čez zimo ohraniti, ako jih čbelar le prav pri miru pušči. — Ali bi se dali slamanati panjovi tudi poti poti tako dobro ohraniti, ne vém, ker slama jim ni kaj ugodna.

Kar bom spet to zimo skusil, bom povedal ob svojem času.

Kako si človek najlože pridobiva znanstev, ki so mu za življenje potrebne?

Ako ima človek pravo željo in resno prizadevo prisvojiti si potrebnih znanstev, ali sploh tega, kar mu je koristno umeti v njegovem življenju in posebno v njegovem stanu, mu podaja obilo priložnost vsaki čas in vsaki hip vsaka stvar, ako jo natanko pregleduje in pretresuje, veliko mesto kakor majhna vasica, gosposko poslopje kakor kmetiška bajta, visoki hrast in nizka travica, grozni slon kakor drobn červ; zvedel bo dobro s tem pregledovanjem, kaj božja, kaj človeška moč, kaj po božji volji narava (natora) in kaj človeška umetnost rodi in izdeluje za naše dobro. Razun tega pa, in ker vsakter nima ne časa ne pripravnosti, pa tudi priložnosti ne, pečati se s preiskovanjem tega, kar na svetu vidi in zapazuje, sta poglavitna pripomočka h takošnemu cilju berilo in pogovor z zvedenimi ljudmi.

1. Korist branja ali čitanja. Navaden in splošen pomoček k dosežbi znanost je branje dobrih bukev. Ono nam prinaša velik dobiček: z berilom se učimo poznati lepe in ukapolne misli imenitnih pisavcov, obilo dobrih in koristnih reči, ktere zadevajo naš stan in njegovo zboljšanje, ali tudi razveseljivnost v našem življenju; se učimo dalje poznati zgodovino preteklih in sedajnih časov in ž njo naravno že mertve ali še živeče modre in slavne možé, ki so slovili in se povikšali ali se še poslavljajo in povikšujejo z izglednim živetjem, z lepimi in velikimi djanji na svetu. S tem dobimo tedaj podučivne in posnemljive izgledne za svoje obnašanje v človeški družbi, in posebno v svojem stanu. Najdemo v nji pa tudi popise ostudnih, neposnemljivih in zatoraj se celoma zaveržljivih znamenj ali karakterjev. V berilu pregledujemo in pretresujemo bolje, z večim pokojem, z večo bistrostjo in bolj natanko to, kar želimo zvedeti za svojo korist. — Verh tega, si z berilom človek zboljšava in popravlja svoj jezik, ker po navadi, in kakor mora tudi biti, se bukve pišejo v lepšem in čistejšem jeziku, kakor ga ljudstvo navadno govori. — To se pa dobro vé, da za dosežbo znanost, ktere so nam koristne v našem življenju, potrebujemo prvič skerbne pazljivosti in da natanko gledamo na glavno stvar, od ktere govorijo bukve, ki nam pridejo v roke, to je, na njih zapopadek, kateri ima biti primeren našemu stanu in našim potrebam; niso vsake bukve za vsakega človeka; in drugič natančnega in pravega pretresovanja s pripomočjo svoje lastne pameti, ali je

namreč vse resnično, koristno in dobro, kar se bere ali kar se najde v bukvah, ki nam pridejo v roke. Z berilom mora biti tedaj združeno tudi natančno razsojevanje bravca, kar se tiče zapopadka bukev, ako mu imajo prinašati korist, ktere želí in išče v njih. Ne smé se misliti, da vse, kar je pisano v bukvah, mora biti dobro, koristno in resnično, čeravno se nam je spervič to zdelo; nič ni tedaj nespačetnejšega kakor mnenje, da naše misli in naše djanja se imajo vselej ravnati po tem, kar smo našli in brali v bukvah, kakoršnih koli si bodi, brez vsega razločka. Ljudí, ki v branji in po branji se terdo deržijo tega, kar so v bukvah našli, brez vsega razločka, poznamo lahko kot takošne po njihovem djanji in po njihovi terdovratnosti v govorjenju z drugimi, ker oni govoré navadno zmiraj le po tem, kar so brali, ne pa po tem, kar bi sami imeli misliti po svoji pameti prav rabljeni. Vidimo pa nasproti, da pameten človek, ki natanko in skerbno premišljuje to, kar bere ali tudi sliši od drugih, in kateri poprej, ko vzame za dobro kar je bral ali slišal, govori po navadi s pokojem in se sploh lepo obnaša v vsaki priložnosti, ker on je združil z berilom ali tudi s poslušanjem svojo lastno razsodbo — je zbiral in si prisvojil to, kar je bolje, kakor čbelica po raznih cvetlicah.

2. Korist pogovora. Pogovor, ako ni le prazno kvantanje, nam daja zvedeti veliko dobrih in znanja vrednih reči, od kterih nič ni še v bukvah pisanega, morebiti zato, ker te reči so še prenove. V pogovoru z ljudmi se nam večkrat lože razbistri to, kar nam je bilo poprej nerazumljivo ali temno. Pogovor z drugimi nam daja priložnost povedati in odkriti jim stvari, ktere smo imeli tako rekoč skrite v notranjšini svoje duše, tedaj razvijati in pokazati jim nje zaklade, to je, zbrane znanstva, ktere si je bila ona poprej prisvojila z berilom ali pa tudi po kakošni drugi poti. Kaže se nam po tem primerna in ugodna pot, po kateri moremo pomnožiti koristnost za svoje bližnje, v tem ko se ž njimi pogovarjamo. V slobodnem in prijateljskem pogovoru se bolj izbujajo in oživljajo moči našega uma, in se zraven tudi povikšujejo in krepčajo. — vse to pa vendar le, kadar se pogovarjamo s pametnimi in podučenimi ljudmi. Misli in čutleji se morajo razodevati, če ne, se skazijo, kakor marsiktero blago, ako se ne razklada in na zrak ne stavi.

Iz tega, kar se je tukaj v kratkem reklo, se vidi, da toliko berilo kolikor pogovor nam prinaša obilo dobrega in koristnega, ker od ene strani človek, ki je kaj bral in je učen, ako se pa z nobenim ne pogovarja in sploh nobenemu ne pojavlja ali na znanje ne daje svojih znanstev in svojih vednost, je podoben lakomniku ali skopcu, kateri nabira in na kup spravlja dnar le, da ga zapira; od druge strani pa človek, ki se rad pogovarja pa ničesa ne bere, ne vé, kaj da bi govoril, kadar pride v družbo z podučenimi in pametnimi ljudmi, ali se pa skazuje kot sitnega, dolgočasnega in nepreterpljivega žlabrača, če si ni poprej z berilom dobrih bukev pripravil koristnih in potrebnih znanstev, ki mu služijo v družtvenem življenju, za ktero smo vsi rojeni na svetu. Saj človek nima živeti osamljen, ampak v zvezi in družtvu s svojim bližnjim. Verdelski.

Ozir po domači.

Vraž primorskih Slovencev.

Vraž je toliko med našimi Slovenci, da je joj! Od teh je bilo mnogokrat govorjeno v „Novicah“, v „Vedežu“ in v „Slovenski Bčeli“; naj še dostavim, kar je meni znanega.

Da so res copernice, coperniki, škrateljnitd., si ne dá neomikani Slovenec nikakor iz glave izbiti, zakaj tako je slišal od svojih rajnikih in drugih starih ljudi, in mora res biti, naj kdo temu nasproti reče, kar koli hoče! Copernice so v zvezi s hudičem, in z njegovo pomočjo zamorejo veliko veliko storiti, posebno pa škodovati bližnjemu na blagu in na zdravju. Če komu kdo v hiši zbolí, mu je že narejeno; če živina boleha, je že neka copernica (ali pa kak copernik) ji škodovala. One stopajo v megle in v oblake,